

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Divadelní projekty pro děti v rámci hodin dramatické výchovy na SPgŠ

(a jejich ověřování v mateřské škole)

Vedoucí práce:
MgA. Milena Matějčíková, Ph.D.

Vypracovala:
Jaroslava Váňová

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Ročník: 3.

2012

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na lekce dramatické výchovy pro děti předškolního věku. Cílem této mé bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem děti reagují při dramatických lekcích a jakým způsobem spolupracuji já s dětmi při činnostech, zda se objevují při výstupech nějaké mé chyby.

Teoretická část této bakalářské práce se zaměřuje na základní pojem dramatická výchova. Dále se soustřeďuje na historie dramatické výchovy, na její metody a techniky, stavbu lekce. Konec teoretické části se zabývá dramatickou lekcí na Střední pedagogické škole v Prachaticích.

Praktická část bakalářské práce zkoumá pomocí výzkumné metody pozorování, reakce dětí při dramatických lekcích. Dále se zabývá mojí reakcí na děti při dramatických lekcích, na moji práci a chyby.

Klíčová slova:

dramatická výchova, dramatická lekce,

ABSTRACT

The thesis is focused on the drama lessons for preschool children. The aim of this paper is to examine how children react to dramatic lessons and how I worked with children in activities that appear at the output of some of my mistakes.

The theoretocal part of this thesis focuses on the basic concept of drama. Also focuses on the history of drama, it's methods and techniques, building lessons. End of the theoretical part deals with the drama classes at the Secondary Pedagogical School in Prachatice.

The practical part of this thesis examines using research methods of observation, the reaction of children in the drama lessons. It also deals with my reaction to the children indrama lessons, and work and my mistakes.

Keywords:

drama lessons, drama education

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 31. března 2012

Jaroslava Váňová

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce MgA. Mileně Matějčkové, Ph.D. za spolupráci při tvorbě bakalářské práce, za její vhodné připomínky, trpělivost a toleranci, dobré nápady a vedení práce.

OBSAH:

1	ÚVOD	- 7 -
2	TEORETICKÁ ČÁST	- 8 -
2.1	CO JE TO DRAMATICKÁ VÝCHOVA?	- 8 -
2.2	HISTORIE DRAMATICKÉ VÝCHOVY	- 8 -
2.3	HLAVNÍ SLOŽKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	- 11 -
2.4	PODMÍNKY A ORGANIZACE DRAMATICKÉ VÝCHOVY	- 12 -
2.5	METODY A TECHNIKY DV	- 14 -
2.5.1	Klasifikace metod a technik podle Josefa Valenty	- 15 -
2.5.2	Dvě základní metody DV	- 16 -
2.6	ZÁKLADNÍ POJMY DV	- 19 -
2.7	DALŠÍ TECHNIKY A METODY DRAMATICKÉ VÝCHOVY	- 20 -
2.8	ROLE PEDAGOGA V DRAMATICKÉ VÝCHOVĚ	- 21 -
2.9	NEJVÝZNAMNĚJŠÍ OSOBNOSTI DRAMATICKÉ VÝCHOVY U NÁS	- 22 -
2.9.1	Eva Machková	- 22 -
2.9.2	Hana Budínská	- 23 -
2.9.3	Jindra Delongová	- 24 -
2.9.4	Miroslav Disman	- 24 -
2.9.5	Doc. PhDr. Josef Valenta	- 25 -
2.9.6	Mgr. Jaroslav Provazník	- 25 -
2.9.7	Doc. PaedDr. Milan Valenta, Ph.D.	- 25 -
2.10	STAVBA DRAMATICKÉ LEKCE	- 26 -
2.11	DRAMATICKÁ VÝCHOVA NA SPgŠ	- 27 -
2.11.1	Osobnostní a dramatická výchova na SPgŠ v Prachaticích	- 27 -
3	PRAKTICKÁ ČÁST	- 30 -
3.1	ÚVOD	- 30 -
3.2	VÝZKUMNÉ METODY	- 30 -
3.2.1	Pozorování	- 30 -
3.3	3. MATEŘSKÁ ŠKOLA (PRO VÝZKUM)	- 31 -
3.4	KOUZELNÝ KLÍČ	- 31 -
3.4.1	Popis programu	- 31 -
3.4.2	Cíle programu „Kouzelný klíč“	- 32 -
3.4.3	Kostýmy, pomůcky a scéna k programu „Kouzelný klíč“	- 32 -
3.4.4	Pocity před vstupem před děti	- 33 -
3.4.5	Děj Kouzelného klíče	- 33 -
3.4.6	Sebereflexe	- 33 -
3.5	LEV KRÁLEM	- 37 -
3.5.1	Popis programu	- 37 -
3.5.2	Cíle programu „Lev králem“	- 38 -
3.5.3	Kostýmy, pomůcky a scéna k programu „Lev králem“	- 38 -
3.5.4	Pocity před vstupem před děti	- 38 -
3.5.5	Děj programu Lev králem	- 38 -
3.5.6	Sebereflexe	- 40 -
4	ZÁVĚR	- 42 -
4.1	OBECNÉ ZJIŠTĚNÍ	- 42 -
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 43 -
6	PŘÍLOHY	- 44 -

1 ÚVOD

Dramatická výchova je nyní mnohem více rozšířena než v dřívějších dobách. Dramatická výchova napomáhá rozvoji osobnosti dětí po všech stránkách. Jsem přesvědčena o tom, že je důležitá především pro děti předškolního a školního věku.

Toto téma pro bakalářskou práci jsem si vybrala, protože mám k dramatické výchově velmi blízký vztah a absolvovala jsem z ní závěrečnou maturitní zkoušku. Druhým důvodem výběru tohoto tématu je, že chci zjistit, jakým způsobem spolupracuji s dětmi při dramatických lekcích. Jaký mají průběh tyto lekce a zda objevím u sebe nějaké chyby. Dále mě zajímají reakce dětí při lekcích, a jakým způsobem spolupracují se mnou.

V teoretické části jsem se zaměřila především na základní informace o dramatické výchově. Vymezila jsem pojem dramatické lekce, historii, metody a techniky, známé osobnosti dramatické výchovy. Dále jsem se zaměřila na hodiny dramatické výchovy na Střední pedagogické škole v Prachaticích, kterou jsem absolvovala.

Cílem mé praktické části bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem předškolní děti reagují na dramatické lekce, na které nejsou příliš zvyklé. Dále se pokusím zjistit, jak reaguji já na děti jako vedoucí lekce, jak probíhají mé lekce a zda u mého vedení najdu chyby. Pro tento výzkum jsme si vybrala metodu akčního výzkum, tj. ověřování v praxi a také pozorování ze záznamu.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Co je to dramatická výchova?

„Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické.“¹

Dramatická výchova může být esteticko-výchovným a uměleckým předmětem na škole nebo také jako zájmová činnost, kde se vyučující snaží a vede žáky k určitému cíli. Dramatickou výchovu lze také využít jako metodu pro výuku různých předmětů. Dramatická výchova se velmi často využívá i při přípravě na budoucí povolání, ve kterých jsou vybudována na kontaktu a komunikaci s druhými lidmi například kantoři, lékaři, obchodní manažeři a mnoho dalších.²

2.2 Historie dramatické výchovy

Vývoj dramatické výchovy v USA

Dramatická výchova vznikla hnutím tvořivé dramatiky v roce 1924. Stalo se tak ve Spojených státech amerických ve státě Illinois na Severozápadní univerzitě v Evanstonu. Za zakladatelku ve Spojených státech amerických je považována Winifred Wardová. Wardová napsala zajímavé publikace například knihu *Creative Dramatics* nebo *Playmaking with Children*. První publikace je zaměřena na improvizace

¹ Cit. MACHKOVÁ, E., *Úvod do studia dramatické výchovy*, Praha 1998, str.29

² Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., *Pracovní listy z dramatické výchovy*, Prachatice 2004

a produkci divadelních her. Ve druhé publikaci s názvem Playmaking with Children začíná větou „ Co děti dělají, je pro ně mnohem významnější, než co vidí a slyší.“ Já osobně s touhou větou souhlasím. Pokud chceme děti něco naučit, zapamatují si to mnohem lépe vlastním prožitkem než z vyprávění a vysvětlování. Vlastní prožitek je velmi důležitý. Dětem se lépe vlastní prožitky vybavují. Toto učení se nejvíce používá v mateřských školách, ale také na základních školách při výuce těžké učební látky. Tuto tzv. metodu používala nám velice známá osobnost Jan Ámos Komenský a nazýval ji škola hrou. Do této knihy vytvořila Winifred Wardová cíle dramatické výchovy např:

- Dítě by mělo mít možnost vybit se po stránce emoční
- Dítě by mělo mít možnost sebevyjádření
- Dítě bychom měli motivovat a povzbuzovat je k celkovému rozvoji
- Dítě by mělo mít možnost časté komunikace a spolupráce beze strachu

Winifred Wardová nejvíce využívala k pantomimám pohyb a rytmus. Nesmíme zapomenout samozřejmě, že ráda používala hry a cvičení na rozvoj smyslového vnímání.

Vývoj dramatické výchovy se začal ve Spojených státech amerických urychlovat. Začalo rozšiřování tvořivé dramatiky na univerzitách a vznikaly odborné publikace. Spojené státy americké patřily v tomto období k hlavním faktorům reformní pedagogiky. Velice a důležitě ovlivňoval představitel pragmatické pedagogiky John Dewey. John Dewey si byl jistý, že škola by měla mnohem více používat přirozených reakcí dítěte a navázat na práci a snahu rodiny. V 19. století viděla pedagogika dítě jako nedokonalou osobu, kterou je potřeba vytvořit nebo přetvořit pomocí výchovy na nejvhodnější dospělou osobu. 20. století se nazývá tak zvané „století dítěte“. „Století dítěte“ se nazývá takto, protože dítě už je považováno za dospělého jedince. V tomto období dítě již neutváříme. Na Winifred Wardovou v dramatické výchově pokračovala Geraldine Brain Siks. Ta přivedla do tvořivé dramatiky novou metodu nazývanou hra v roli. Do tvořivé dramatiky přispěla Viola Spolin, která přivedla další zaměření tzv. theatre games, nebo-li herecké (divadelní) hry. Tvořivá dramatika se začala rozvíjet také ve Velké Británii po 2.stětové válce. Za zakladatele v Anglii byl považován Peter Slade. Slade se zaměřoval na psychologii metodiku a teorii tvořivé dramatiky. V jeho stopách

pokračoval Brian Way. Postupem času se rozšiřovala tvořivá dramatika do dalších zemí například Holandska, Rakouska, Německa, Skandinávie, České republiky³.

Vznik DV u nás

Tvořivá dramatika se rozšířila i k nám do České republiky v 60. letech 20. století. Za zakladatelku dramatické výchovy u nás je považována představitelka Eva Machková. Byly vybudovány obory z oblasti dramatické výchovy na lidových školách umění (dnes to jsou základní umělecké školy). Zde působily nejprve absolventky divadelních škol a věnovaly se dětem. Mezi ně se začleňovala například Jana Vobrubová, Olga Velková, Soňa Pavelková. Vznikala nová skupina lidí, kteří chtěli, aby dramatická výchova získala novou formu a obsah. Dramatická výchova u nás prošla třemi obdobími. První období bylo v 70. letech 20. století a nazývalo se období hledání. Řešením tohoto období bylo zjišťování, že dramatické činnosti dětí nesmí být v jednoduché tvorbě napodobování v divadle tvorby dospělých osob, pokud chceme, aby si jich vážily děti v roli herců a dospělí. V 70. letech vznikalo mnoho seminářů tvořivé dramatiky a byla vytvořena přehlídka dětských divadel. V 80. letech 20. století se začala rozšiřovat teorie a metodika. Tvořivá dramatika začínala být viděna na Středních pedagogických školách, které se zaměřovaly na učitelství v mateřských školách. Změny se dotkly také autorského divadla dětí. Vznikala mnoho nových žánrů pro divadlo od autorských pohádek, lidových až k příběhům z běžného života. Za tyto změny se zasloužili například Josef Mlejnek, Jindra Delongová, Dana Svozilová. V 90. letech 20. století se uspořádaly pravidelně opakující dílny pro vyučující filozofických a pedagogických fakult. Tyto dílny napomohly ke vzniku nového Sdružení tvořivé dramatiky nazývané ARTAMA. ARTAMA je organizace, která se zabývá nabídkou a zajištěním nejen oblasti estetických činností dětí a v okruhu neprofesionálního umění, ale snaží se zajistit kvalitně přehlídky, semináře, dílny, soutěže, sbírá dokumentaci. Také pracuje společně se školami, kulturními spolky. ARTAMA vydává dále časopis nazývaný Tvořivá dramatika.⁴

³ Srov. MACHKOVÁ, E., *Metodika dramatické výchovy*, Praha 2005.

⁴ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., *Pracovní listy z dramatické výchovy*, Prachatice 2004

2.3 Hlavní složky dramatické výchovy

Hlavní složky dramatické výchovy jsou tři a to:

- osobnostní (individuální) rozvoj
- sociální rozvoj
- dramatická hra

Osobnostní rozvoj je velmi důležitý. Je především zaměřen na poznání sama sebe a světa, který nás obklopuje. Snaží se o uvolnění a soustředěnost, která se rozvíjí nejvíce ve hrách a cvičeních (např. Kimovy hry - zaměření na zrak - na 15 sekund odkryjeme 10 předmětů, poté předměty přikryjeme, hráč se snaží říct, co vše tam viděl - soustředěnost). Osobnostní rozvoj se také snaží zaměřit na odstranění zábran a strachu při vystupování před ostatními.

Sociální rozvoj je zaměřen na sociální komunikaci a na kontakt s ostatními. Snaží se také o naučení vcítění se do druhé osoby (empatie) a naučit se umění naslouchat druhému člověku. Pro sociální rozvoj se využívají skupinové a partnerské cvičení citlivosti, cvičení důvěry a spolupráce.

Dramatická hra je hra založená na určitém námětu, proto se jí říká námětová hra. Tato hra je založená na vztazích a komunikaci mezi lidmi v různých situacích. Hráči společně řeší problémy, vyjadřují své přání a potřeby, a tím vytvářejí děj. V dramatické hře je důležitá hra v roli, které se dělí na 3 typy:

- *Simulace* - hráč vystupuje sám za sebe v určité situaci
- *Alterace* - hráč převezme jinou sociální roli, využívá při tom vlastních poznatků
- *Charakterizace* - hráč převezme jinou sociální roli, ale také individuální charakteristické rysy⁵

⁵ Srov. MACHKOVÁ, E., *Metodika dramatické výchovy*, Praha 2005

Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., *Pracovní listy z dramatické výchovy*, Prachatice 2004

2.4 Podmínky a organizace dramatické výchovy

Pro dramatickou výchovu jsou nezbytně nutné dvě podmínky.

- skupina
- prostor

Skupina je pro dramatickou výchovu velmi důležitá. Nejlepší počet hráčů pro dramatickou výchovu je deset až dvacet hráčů. Tento počet se ovšem liší podle toho, kde je dramatická výchova zřízena. Pokud jde o výchovu zřízenou při základní umělecké škole, její počet je stanovený určitým limitem. Občas bývá stanovený limit i při domovech dětí a mládeže. Pokud se s dramatickou výchovou pracuje v souborech při škole, její počet je libovolný. Využívá-li se dramatická výchova při základní škole, mateřské škole, družině, dětském domově, je určen počet hráčů podle pevného počtu skupiny. Skupina může být heterogenní nebo homogenní. V heterogenní skupině jsou různé osobnosti různého pohlaví a věku mající různý názor. V takovéto skupině bývají vždy jeden až dva tahouni, kteří tzv. vedou skupinu. V homogenní skupině jsou osoby stejného věku. Všichni ze skupiny mají alespoň malé poznatky o dramatické výchově.

Ještě než začneme s dramatickou výchovou, je dobré, aby se ve skupině nastavila důležitá pravidla:

- Prvním a velmi důležitým pravidlem je včasný příchod. Je dobré začínat činnost všichni společně. Přerušení hry pozdějším příchodem může vést ke snížení nebo nedostatečné motivaci.
- Pravidlo, které by v dramatické výchově nemělo chybět, by mělo být respektování všech členů skupiny a jejich práce. Hráči by si neměli skákat do řeči a překřikovat se. Při komunikaci mluví pouze jeden člen skupiny a ostatní mu naslouchají. Skupina by měla spolupracovat, usnadňovat práci. Pokud hodnotíme práci ostatních práci, můžeme kritizovat, ale musíme dát pozor, abychom neuráželi. Je také důležité přijmout kritiku od ostatních členů skupiny a popřípadě přiznat svoji nebo ostatních chybu.
- Nesmíme zapomenout na pravidlo přerušování aktivit. Nejznámější slovo a gesto na přerušení hry je tak zvané „štronzo“. Štronzo znamená stop, kdy hráči přestanou hrát a zastaví se jako „sochy“. Na přerušení aktivit můžeme využít například zvednutí ruky, úder do bubínku, písknutí na píšťalku

- K dalším pravidlům také patří příslušný oděv. Oděv hráčů je má být velmi pohodlný, tak, aby se v něm hráči cítili dobře. Nejlepší variantou oblečení jsou tepláky, trička, trikoty, kraťasy. Velmi nevhodné jsou například džínové kalhoty. Jak všichni dobře víme, džínovina je nepohodlná a snižuje pohyb při aktivitách. Obuv by měla být také příjemná a měkká například cvičky. Pokud jsou v místnostech koberce, pak se upřednostňují ponožky. Jednou z dalších možností jsou bosé chodidla (v létě). Nesmíme zapomenout na sundání šperků (řetízky, prstýnky, náušnice), které jsou při dramatické výchově velmi nebezpečné.

Druhou podmínkou je pro dramatickou výchovu prostor a k prostoru patří samozřejmě vybavení. Prostor na dramatickou výchovu by měl být velký a prostorný pro pohybové aktivity. Měl by na nás působit příjemně a vzdušně. Barvy prostoru by měly být světlé a teplé. V místnosti by neměla chybět okna se závěsy. Je dobré, když v místnosti je málo nábytku, protože vedoucí skupiny pak nemusí mít strach, že se mu tam někdo zraní. Nejlepší variantou podlahy je parketová, linoleum nebo čistý koberec. V místnosti nesmí chybět snadno přemístitelné židle. Nejlepší jsou pro dramatickou výchovu místo židlí tak zvané „bobíky“. Počet tak zvaných „bobíků“ by měl být větší než počet hráčů. Dají se dále využít i jako zástupné rekvizity při aktivitách. Bohaté vybavení třídy je pro dramatickou výchovu velmi důležité. Mezi důležité potřeby pro dramatickou výchovu mezi hudební složku bych zařadila Orffovy nástroje, klavír, kytara, zobcová flétna, plechovky, klacíky, přehrávač na CD, magnetofon. Do výtvarné složky budeme potřebovat kreslicí potřeby, balicí papíry pro kresbu, klubíčka, špendlíky, lepidla a mnoho dalších věcí. V prostoru by neměla chybět knihovna s určitou odbornou literaturou k dané výchově. Nesmíme zapomenout také na elektroniku. Data projektor, notebook, fotoaparát, kamera, televize, video jsou dosti využitelné věci v dramatické výchově. Velkým užitekem jsou pro dramatickou výchovu prostěradla, látky a kusy starého textilu například boty, čepice, šaty, doplňky. Tyto věci by měly být dané v nějaké "kouzelné skříni". Odtud si je mohou hráči kdykoli půjčit a poté vrátit zpět na své místo. Neměly by chybět ani rekvizity, které se lze dají využít jako zástupné rekvizity. Měl by zde být také přístup k zahradě i toaletě.⁶

⁶ Srov. MACHKOVÁ, E., *Metodika dramatické výchovy*, Praha 2005
Srov. *Výpracované maturitní otázky z dramatické výchovy*, 2009

Organizace při aktivitách v dramatické výchově je důležité. Je to rozvržení hráčů v místnosti. Toto uspořádání se dělí do třech typů.

- volný pohyb po prostoru
- aréna
- polo aréna

Volný pohyb po prostoru se využívá při vyšším počtu hráčů. Využívá se nejvíce při pohybových hrách. Napomáhá hráčům při rozvoji uvědomování si prostoru. Při hrách v prostoru lektor nezadává hráčům jejich umístění sedu, lehu nebo stoje, jen hráče upozorní, kolik potřebují okolo sebe místa.

Aréna neboli kruh, je nejobvyklejší organizací v dramatické výchově. Sezení v kruhu může být uspořádáno na zemi či židlích („bobících“). V kruhu by měli všichni sedět tak, aby si byli rovni. Samozřejmě i vedoucí skupiny by měl sedět jako ostatní členové skupiny. Pokud by stál nebo klečel, byl by vyvýšený, znamenalo by to nadřazenost nad všechny hráče. V uspořádání do kruhu mají možnost komunikovat všichni hráči. Každý z hráčů má možnost projevit svůj názor a diskutovat s ostatními. Při kruhovém uspořádání se může stát, že někdo z hráčů sedí vzadu. Bývají to většinou hráči, kteří jsou ostýchaví a bojí se říct a prosadit svůj názor. Také to mohou ovšem být hráči, kteří se nazývají tak zvané hvězdy skupiny a potřebují stále mít pozornost. Aréna se využívá nejvíce při diskuzi, kruhových a společenských hrách.

Polo aréna je tak zvaný půlkruh. Tento půl kruh se využívá nejvíce v ukázkách improvizace druhé skupiny. Dá se využít pro divadlo, kdy jedna část je jeviště, kde se odehrává děj a druhé jeviště, kde sedí diváci, kteří děj sledují.⁷

2.5 Metody a techniky DV

Metoda je tzv. "cesta k cíli". Vznikla spojením řeckých slov "meta" a "(h)ods" . Pojem metody může také označit jako např. celková soustava dramatické výchovy (dramatická výchova je využívána jako metoda vyučování) nebo určitý postup.

Technika je chápána jako postup činnosti. Lze ji chápat jako pojem podřízený pojmu metoda. Jde o konkrétnější způsob, jak "to" dělám.

⁷ Srov. MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*, Praha 1998
Srov. *Vypracované maturitní otázky z dramatické výchovy*, 2009

2.5.1 Klasifikace metod a technik podle Josefa Valenty

- **metoda úplné hry** - tato metoda je vytvořena na základě modelování běžných situací ze života a bývá hodně využívána v improvizacích. Podle pana Valenty je „hrou univerzální, schopnou naplňovat prakticky všechny cíle dramatické výchovy.“
- **metody verbálně-zvukové** - Tato metoda je zaměřena na slovo a zvuk. Tyto metody zlepšují sluch a techniku řeči. Pro děti a nezkušené hráče jsou velmi těžké, a proto je lepší s nimi začít až po pantomimicko-pohybových činnostech. Mezi verbálně-zvukové metody patří například diskuze, rozhovor, dabing, brainstorming, zástupná řeč, monolog a další.
- **metody pantomimicko - pohybové** - Základem této metody je pohyb. Od těchto metod je nejlepší začínat s dramatickou výchovou. Tato metoda je většinou určena pro děti a hráče, kteří se bojí projevit se verbálně, protože se zde nezdůrazňuje řeč ani zvuk. Lepší je s dětmi začínat od pohybu ke slovu. V metodách pantomimicko-pohybových se využívá například živý obraz, zrcadlení, taneční, drama, pantomima - částečná, předávaná, narativní.
- **metody graficko-písemné** - Tato metoda je založena na využití písma, kresby nebo malby hráče. Pokud hráč něco tvoří, může být v roli a nemusí. Hráči mohou být tvůrci (jejich tvorba je celková jejich nápadem), polo tvůrci (hráči doplňují do tvorby nebo tvorbu přetvářejí) nebo jsou příjemci (hráči dostanou hotovou tvorbu a pracují s ní). Tyto metody rozvíjí fantazii a představivost, jemnou motoriku, myšlení hráčů. Mezi tyto metody patří například inzerát, dopis, životopis, mapy, dotazník, deník a další.
- **metody materiállově-věcné** - Tato metoda využívá práci s materiálem. Hráči si touto metodou rozšiřují okolní svět prostřednictvím věcí. U hráčů se rozvíjí jejich fantazie, představivost, estetické vnímání. Tyto metody se používají na vytvoření atmosféry, prostředí a kontextu. Mezi tyto metody patří například stínohra, práce s rekvizitou, papírem, prostorem, maskou, loutkou a dalším⁸.

⁸ VALENTA, J., Metody a techniky dramatické výchovy, Praha 199

2.5.2 Dvě základní metody DV

Dramatická výchova využívá nejvíce dvě základní metody.

- improvizace
- interpretace

Improvizace

Slovo improvizace vzniklo z latinského slova *improvisus*, což znamená veřejná věc neboli předem něco, co neznáme. Improvizace je výkon tvořený bez přípravy, neboli „spatra“. Je to projev, který je nenucený, dobrovolný. Základem improvizace je spontánnost. Improvizace nabízí řešení situací samostatně podle sebe různými způsoby. Jde o hru nazývanou „jako“. V improvizaci můžeme být v roli, ale také můžeme být sami za sebe. Tato metoda je pro děti velmi důležitá, protože jim pomáhá jako příprava na budoucí život. Improvizace u hráčů rozvíjí především fantazii, představivost, obrazotvornost. Námětem k improvizaci může být například slovo, zvuk, fotografie.

Druhy improvizací:

- **Podle počtu účastníků**
 - *sólové* - tyto improvizace bývají nejtěžší,
 - *párové* - spolupráce dvou hráčů
 - *skupinové* - spolupráce více hráčů, společně si připraví, co za téma budou předvádět, poté bez vyzkoušení předvedou
 - *hromadné* - se souhrou - každý hráč je v roli př. nádraží
 - bez souhry - každý hráč hraje sám za sebe
- **Podle počtu a druhu vyjadřovacích prostředků**
 - *pantomimické* - jsou improvizace založené na pohybu beze slov a zvuku, většinou jde o práci s imaginární rekvizitou (věcí, kterou si pouze představujeme). Tyto improvizace rozvíjí především myšlení, představivost

a fantazii. Například vylézáme z klece, házíme si s pomyslným míčem, polykáme neexistující svačinu.

- *slovní* - jsou improvizace založené na slovu, procvičuje se zde plynulost řeči artiklace a představivost. Při těchto improvizacích se často využívá pohádek a říkanek např. z knihy Vítězslava Nezvala - Anička skřítek Slaměný Hubert.

„Kolik je jedna a jedna? - Oslí uši.“

„Co je to západ slunce? - Lampión“

nebo také z knihy od Jiřího Žáčka - Drak

„Draku, ty jsi vážně drak?“

„Hudry, hudry, je to tak.“

„A máš Zuby dračí?“.....

Tyto slovní improvizace můžeme dále využívat v řetězových vyprávěních

- *kombinované* - tyto improvizace využívají spojení slov a pohybu, spolupráce mezi hráči ve skupině může být souběžný, většinou se pracuje nejdříve s pohybem a poté postupujeme k řeči, neboli pracujeme od pantomimy ke slovu.

- **Podle druhu rekvizit**

- *improvizace s reálnými rekvizitami* - při improvizacích se využívají rekvizity, nebo různé věci, které se nám v daném tématu hodí
- *improvizace se zástupnými rekvizitami* - při improvizacích se využívají rekvizity, tj. věci, které se nám hodí k danému tématu, ale využíváme jednu rekvizitu na více věcí př. polštář možné použít jako telefon.
- *improvizace s imaginární rekvizitou* - Při improvizacích se využívají rekvizity, které si pouze představujeme př. otevíráme neexistující okno

Rekvizita vytváří u hráčů fantazii, představivost. Také utváří vztah ke konkrétním věcem.⁹

- **Podle míry dějovosti**

- *bezdějové improvizace*

Cílem bezdějových improvizací není řešení konfliktů. Bezdějové improvizace jsou určené k růstu určitých dovedností. Nesmíme zapomenout, že díky bezdějovým improvizacím se uspokojují fyzické a psychické potřeby. Dějové improvizace se důležitě pro uvolnění, zdokonalení představivosti a vnímání. Tyto improvizace jsou začátečním bodem pro zvládnutí dalších náročnějších etud. Dějové improvizace dělíme na improvizace s kontaktem a bez kontaktu.

- *dějové improvizace*

Dějové improvizace mohou být improvizace hromadné, párové, skupinové nebo také dramatizace. Dramatizace se dělí na dvě části psanou a volnou. Psaná forma dramatizace je převádění epického textu do dramatického textu. Volná forma dramatizace je improvizování podle určitého literárního textu. Dramatizace je velmi důležitá pro dramatickou výchovu. Hráč si díky ní osvojí a pamatuje příběh či vyprávění. V dramatizaci je dobré začínat od hromadného zkoušení a hraní jedné postavy za druhou až k přehrávání kompletního příběhu. K přehrávání dramatizací není vhodný každý text. Text by měl obsahovat nějaký konflikt a dramatické situace. Postavy a prostředí by měly vyhovovat hráčům ve skupině. Při dějových improvizacích vedoucí skupiny musí pečlivě vést hráče ke konkrétnosti.¹⁰

Interpretace

Pojem interpretace vzniklo z latinského slova *interpretari*, což v překladu znamená vykládat, překládat, tlumočit. Interpretace je výklad díla nebo například učební látky a kreativní zpracování pomocí prostředků, které převypráví interpretův výklad. Antonymem pojmu interpretace je reprodukce. Pojem reprodukce znamená automatické zpracování textu a k ničemu nepřispívá. Jde o pouhé sdělení faktů. Předloha interpretace

⁹ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachovice 2004

¹⁰ Srov. MACHKOVÁ, E., Metodika dramatické výchovy, Praha 2005

by měla být vysoce bohatá. Text by měl být pro nás zajímavý a měl by nás zaujmout již při prvním čtení. Je dobré, když je to text, ke kterému máme nějaký vztah. Aby interpretace byla správná, musí být hráči dobře seznámeni s textem a rozumět mu. Dále by jim neměla chybět chuť ke komunikaci. Pro interpretaci textu můžeme využít dvě možnosti rozkrývání nebo dramatickou hrou. Při rozkrývání musíme dobře znát text ze všech pohledů. Využíváme při tom například pohyb, slovo, rytmus, zvuk, kresbu a další. Při dramatické hře zavedeme hráče do námětu hrou a poté využíváme nejvíce improvizace.

2.6 Základní pojmy DV

Dramatická hra

Dramatická hra je prostředek improvizace a interpretace. Může být využívána ve všech organizacích. Dramatická hra musí mít určitý řád postupu. Začátek dramatické hry se nazývá expozice. Díky ní uvedeme hráče do děje za pomoci motivace, obrazu, předmětu. Dále pokračujeme tak zvanou kolizí neboli konfliktem. Hráči v této části mají před sebou problém, který je potřeba vyřešit. Na kolizi navazuje krize, která je vyvrcholením problému. Dalším navazujícím je tak zvaná peripetie. V této části hráči se zamýšlejí nad řešením. Poslední částí je tak zvaná katastrofa a závěrečná katarze, kde vychází rozřešení situace a problému. Neměla by chybět zhodnocení hry.

Hra v situaci

Hráč je dán do určité situace. Zde jedná sám za sebe a tím si může vyzkoušet některé životní situace, do kterých se může sám jednou dostat.

Hra v roli

Hráči je určena role, ve které má hrát někoho jiného, ale využívá svých vlastních zkušeností

Charakterizace

Hráč dostává jinou roli. Odráží se v představách, jaké má hráč o té roli. Například pokud hráč získá roli vraha, může k němu přisoudit záporné vlastnosti a tím způsobem se bude chovat i při hře.

Dramatizace

Pomocí dramatizace převádíme předlohu literárního díla do divadelní hry

2.7 Další techniky a metody dramatické výchovy

Narativní pantomima

Při narativní pantomimě jeden z hráčů vypráví příběh, činnosti a ostatní hráči vyprávění předvádí.

Zrcadlení

Metoda zrcadlení znamená přesné napodobení pohybu druhého hráče. Spolupracuje se ve dvou.

Živý obraz

Jeden nebo více hráčů sehrává situaci pouze pomocí těla v nehybnosti beze zvuků a slov.

Alej (ulička)

Hráči utvoří uličku pomocí dvou řad stojících proti sobě. Uličkou prochází jeden z hráčů z postav hry. Hráč pomalu prochází alejí. Ostatní hráči mají možnost něco říci procházejícímu hráči. Alej se používá většinou při řešení problémů.

Zástupná řeč

Zástupná řeč je tak zvaná řeč umělá, kterou používáme při komunikaci. Například mluvíme pouze slovo sluníčko. Využíváme melodie, výšky, zabarvení hlasu. Dále využíváme mimiku a gesta.

Horké křeslo

Hráč je dán do určité role. Ostatní hráči mu podávají dotazy, aby o něm zjistili nejvíce informací. Hráč by měl na dotazy odpovídat rychle.

Mapy (plány)

Tato metoda může být společná nebo individuální. Kresba map napomáhá k vytváření souvislostí.¹¹

2.8 Role pedagoga v dramatické výchově

Základní předpoklad pro pedagoga dramatické výchovy je tvořivost. Měl by mít velkou fantazii, komunikační schopnosti, být hravý, empatický, tolerantní. Nemá problém se přizpůsobit skupině, ale zároveň dokáže kladně působit na skupinu. Pedagogu dramatické výchovy by neměly chybět důležité znalosti o výchově a chuť dále si rozšiřovat své znalosti.

Nejdůležitější úkolem dramatické výchovy je rozvíjení osobnosti a fantazie. Nejdůležitější v dramatické výchově je aktivní účast hráčů při hrách a jejich samostatnost. Základní metodou dramatické výchovy je improvizace. Používaná denně i v našem běžném životě. Přesto i improvizaci se skupinou si musí pedagog dopředu promyslet a připravit se na její správnou realizaci. Pedagog dramatické výchovy nepodává žákům určitá fakta, ani jakým bude akce probíhat, ale sdělí jim pouze její předmět a námět. Uvedu příklad. Pedagog zadá žákům téma například „úklid o Vánocích“. Nejde o to, aby děti převáděly unavenou maminku. Děti by si měly uvědomit náročnost práce a proč je maminka poté tolik unavená. Vedoucí při takové

¹¹ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachovice 2004
Vypracované maturitní otázky z dramatické výchovy, 2009

improvizaci může využít boční vedení. V této situaci by se dalo použít z bočního vedení tak zvaný vnitřní hlas maminky, který oznamuje, kolik je hodin nebo co je třeba ještě udělat. Vnitřní hlas mohou děti využít ke spojení se s ním a použít naše myšlenky i myšlenky vnitřního hlasu. Musíme při tom dávat pozor, abychom s dětmi pomocí vnitřního hlasu nemanipulovali. Je důležité, aby myšlenky, řešení, názory si děti utvářely samy. Je důležité umět dobře pracovat s hlasem. Síla hlasu, slovní vyjadřování může ovlivnit děti. V dramatické výchově se také používá nepřímé vedení. Při nepřímém vedení se využívá zvukový impulz například bubnování do bubínku, zvuky trianglu. Pedagog bývá v roli. Nejlepší variantou vedení bývá spojení přímého vedení s nepřímým. Může se začít úvodním vysvětlením například hlasovou motivací, poté se může nepřímým vedením použít bubínek. Druhou možností je začínat zvukem, nebo-li hudbou na přiblížení atmosféry k tématu a poté jsou dány úkoly. Úkolem pedagoga je důsledné promyšlení svých nápadů, námětů a způsob vedení. Při takovém výběru pedagog přihlíží k věku a stupni skupiny. Zda jde o skupinu začátečníků, mírně pokročilých, pokročilých, vyspělých. Pedagog při výběru také přihlíží k tomu, zda se hráči ve skupině znají, spolupracují, komunikují, navzájem podporují své nápady a názory, nemají strach z vystupování před ostatními, nebojí se projevit názor, stále vymýšlejí nové náměty. Pedagog by měl umět vytvořit správnou atmosféru hodiny. Ve skupině by měla vládnout příjemná atmosféra. Ta se vytváří dobrými vztahy ve skupině. V takové atmosféře se výborně pracuje a učení je efektivní. Hráči cítí pocit jistoty, a tím jsou více motivováni k práci. Ve skupině, která si bude stále hlasitě měnit své názory, ztrapňovat hráče před ostatními se bude špatně spolupracovat. Pedagog se snaží o rozvoj komunikace a spolupráce mezi všemi hráči. V prvních hodinách ve spolupráci mezi hráči je dobré, aby dvojice a skupinky hráči tvořili tak, aby jim to bylo příjemné. Později se snaží pedagog o sblížení všech hráčů. Pedagog se snaží střídát sestavy skupinek a dvojic.¹²

2.9 Nejvýznamnější osobnosti dramatické výchovy u nás

2.9.1 Eva Machková

Eva Machková se narodila v roce 1931. Vystudovala pedagogiku na Filozofické fakultě na Karlově Univerzitě v Praze a také divadelní obor na Divadelní fakultě akademie múzických umění. V šedesátých letech se stala šéfredaktorkou „Divadelní

¹² MACHKOVÁ, E., Metodika dramatické výchovy, Praha 2004

výchovy". Eva Machková byla teoretičkou dramatické výchovy. Tvořila a vymýšlela semináře dramatické výchovy. Sledovala stav dramatické výchovy v zahraničních zemích (Německo, USA, Velká Británie) a překládala spisy a knihy o dramatické výchově, psychologii a divadle ze zahraničních zemí. Eva Machková byla považována za zakladatelku dramatické výchovy u nás. Definovala pojem dramatické výchovy a základní úkoly a cíle. V sedmdesátých letech se stala dramaturgyní. Vzniká u nás nový zvyk nazývaný „Koncipované celostátní dětské divadelní soubory". V osmdesátých letech převzala roli porotkyně. Její zájem se zaměřil na divadelní scénu, kterou sehrály děti nebo byla sehrána pro děti. V devadesátých letech v únoru roku 1990 přispěla ke vzniku „Sdružení pro tvořivou dramaturgii" nazývané ARTAMA. V roce 1992 vybudovala na Divadelní fakultě AMU novou katedru s názvem výchovná dramatika. Zde byla postavena do čela katedry.

Publikace :

- *Základy dramatické výchovy*
- *Dramatická výchova jako prostředek výchovy*
- *Dramatika pro děti*
- *Perníková dramaturgie*
- *Drama v anglické škole*
- *Metodika dramatické výchovy*
- *Úvod do studia dramatické výchovy*¹³

2.9.2 Hana Budínská

Hana Budínská se narodila roku 1933 v Havlíčkově Brodě. Vystudovala Vyšší školu uměleckého průmyslu v Brně. V padesátých až sedmdesátých letech se nejvíce zaměřovala na loutkové a dětské divadlo. Sama se také stala na nějaký čas loutko herečkou, později výtvarnicí a režisérkou své hry Budulíněk. Stala se také vedoucí divadelního souboru, který spolupracoval s dětmi. Spolupracovala s předškolními a školními dětmi. Při práci s dětmi se především zaměřovala na osobnostní rozvoj.

¹³ Kombinace Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004
Srov. <http://www.damu.cz/katedry-a-kabinety/katedra-vychovne-dramatiky/pedagogove/doc-eva-machkova>

Zda z její práce vznikl nějaký produkt, pro ni už nebylo tak důležité. Používala především prvky hudební, výtvarné pohybové a literární, bez kterých se dramatická výchova neobejde.

Publikace:

- *Hry pro šest smyslů*
- *Ať si už mohou naše děti hrát ve své škole*¹⁴

2.9.3 Jindra Delongová

Jindra Delongová se narodila roku 1925 ve Velkých Hošticích. Prvotním povoláním Jindry Delongové byla amatérská tanečnice a výtvarnice. Byla také lektorkou a metodičkou dramatické výchovy. Stala se také součástí souboru nazývaný POEMA, kde stála v porotě. Dostala příležitost stát se vedoucí rozhlasového souboru s názvem PÍRKO, kterou přijala. Zde spolupracovala s Miroslavem Nejezchlebem a také D. Svozilovou.

Publikace:

- *Jindra Delongová - Ilona Borská - Ivo Štuka - Svět se točí dokolečka*
- *Jindra Delongová - Alois Mikulka - Aby se děti divily*
- *Jindra Delongová - Jiří Trnka - Zahrada*
- *Jindra Delongová - Daisy Mrázková - Jak šumí les*¹⁵

2.9.4 Miroslav Disman

Miloslav Disman se narodil roku 1904 v Bělé po Bezdězem a zemřel roku 1981 v Praze. V roce 1934 vystudoval Školu vysokých studií pedagogických v Praze. Prvotním povoláním Miroslava Dismana byl pedagog. Poté pracoval jako rozhlasový režisér, dramaturg. Nesmíme zapomenout na jeho práci redaktora v roce 1935. V roce 1952 - 1964 se stal šéfrežisérem s názvem Hlavní redakce dětí a mládeže. V roce 1931

¹⁴ Kombinace Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004
Srov. <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=1386>

¹⁵ Kombinace Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004
Srov. <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=3498>

vybudoval soubor s názvem „Dismanův recitační a divadelní soubor dětí a mládeže Československého rozhlasu" v Praze.

Publikace:

- *Receptář dramatické výchovy*¹⁶

2.9.5 Doc. PhDr. Josef Valenta

Josef Váňa se narodil roku 1954. Vzdělával se na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Zde studoval dějepis, pedagogiku a latinský jazyk. Dále pak ve studiu pokračoval na DAMU v oboru výchovná dramatika. Tam, kde studoval, zůstal také jako pedagog od roku 1992. Působí také jako pedagog na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze na katedře pedagogiky. Tvoří a realizuje semináře dramatické výchovy pro učitele.

Publikace:

- *Metody a techniky dramatické výchovy*¹⁷

2.9.6 Mgr. Jaroslav Provazník

Jaroslav Provazník absolvoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze obor franštinu a češtinu. Pracoval jako redaktor časopisu Ohníček a Český loutkář. V roce 1990 byl zakladatel časopisu Tvořivá dramatika a stal se také jeho šéfredaktorem. Spolupracoval se soubory ohledně divadla a loutkářství. Vedl speciální dramatický kroužek pro handicapované děti s lehkou mozkovou dysfunkcí. Jaroslav Provazník také působil jako lektor vzdělávacích seminářů z dramatické výchovy. V 90. letech působil jako pedagog na katedře výchovné dramatiky na DAMU.¹⁸

2.9.7 Doc. PaedDr. Milan Valenta, Ph.D

Milan Valenta se zúčastnil studijních pobytů ve Spojených státech amerických, Anglii a Nizozemsku. K jeho povoláním patří také pedagog na katedře speciální

¹⁶ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004

¹⁷ Kombinace Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004
Srov. <http://ksp.upol.cz/cz/clenove/profil/valenta.html>

¹⁸ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004

pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Na této fakultě vyučuje dodnes. Jeho zájem se ubírá k psychopedii a dramatice.

Publikace:

- *Dramaterapie*¹⁹

2.10 Stavba dramatické lekce

Před sestavováním dramatické lekce si musí vedoucí skupiny uvědomit několik základních faktorů. Mezi tyto faktory patří počet hráčů, předchozí znalosti a věk hráčů. Podle věku hráčů si určíme téma, aby bylo vhodné pro věkovou skupinu. Téma neboli název lekce, by mělo vystihovat obsah lekce.

Nejdůležitější faktorem pro stavbu dramatické lekce je provázanost činností a pohrouženost hráčů do hry. Tyto faktory si musí vedoucí skupiny uvědomit před vznikem do hry.

Dramatická lekce obsahuje tři části:

- Úvod
- Hlavní část
- Závěr

Úvod je pro dramatickou lekci velmi důležitý. Začleňuje se do něj motivace, která by měla být krátká a silná. Na začátek lekce se používají úvodní cvičení. Mezi tyto úvodní cvičení patří rozehřívací cvičení, uvolňovací cvičení a soustředovací cvičení. *Rozehřívací cvičení* - mohou být hry s pohybem v prostoru, hudebně-pohybové improvizace. Slouží jako prostředek k „lámání ledů“, k uvolnění a odstranění strachu. *Uvolňovací cvičení* - tato cvičení využívána především jako relaxace v lehu, sedu ve stoje. Při relaxacích mohou být oči zavřené. Tím se hráčům zvýší jejich uvolnění. *Soustředovací cvičení* - tato cvičení se zaměřují na pozornost, například Kimovy hry

Druhou částí stavby dramatické lekce je hlavní část. Tato část by měla být časově nejdelší. Hlavní část se zaměřuje na plnění daného úkolu za pomoci prvků hudebních,

¹⁹ Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004

literárních, pohybových a výtvarných. V hlavní části by měly být všechny činnosti provázané a smysluplné.

Třetí část v dramatické lekci se nazývá závěr. Závěr se využívá jako hodnotící část dané lekce. Hráči společně s vedoucím skupiny zhodnotí celou lekci, jaký byl prožitek v lekci. Na toto zhodnocení můžeme použít například sociogram - posílání klubíčka, tvoření pavučiny.²⁰

2.11 Dramatická výchova na SPgŠ²¹

Osobnostní a dramatická výchova je také rozšířena do středních pedagogických škol. Na těchto školách je brána jako povinný předmět. Tento předmět je možné si vybrat jako maturitní. Nyní se v mé bakalářské práci chci zaměřit na hodiny Osobnostní a dramatické výchovy na Střední pedagogické škole v Prachaticích. Tuto školu jsem absolvovala a z dramatické výchovy jsem skládala maturitní zkoušku.

2.11.1 Osobnostní a dramatická výchova na SPgŠ v Prachaticích

Podle mého názoru je osobnostní a dramatická výchova na Střední pedagogické škole v Prachaticích na vysoké úrovni. Zásahu na tom má jistě vedení školy, které napomohlo k dobrému vybavení místností. Pro dramatickou výchovu na SPgŠ v Prachaticích je využita klubovna mimo školní budovu. Klubovna je rozdělena na dvě místnosti, které spojuje chodba, jež slouží zároveň jako šatna a sklad rekvizit. V chodbě najdeme i přístup k sociálním zařízením. Každá místnost je vybavena kobercem, který je dobře využit při dramatických lekcích, kdy studenti častokrát sedávají na zemi. Místnosti jsou světlých barev s okny se závěsy. Pro hudební doprovod činností nabízí obě místnosti klavír a velkou škálu Orffových nástrojů. Třídy nabízejí vybavení nejen pro hudební činnosti, ale také pro výtvarné činnosti. Nesmím zapomenout na elektroniku, která se v místnosti objevuje a která má časté využití například videokamera, televize, video, fotoaparát, dataprojektor, notebook a další.

²⁰ Kombinace Srov. BEČVÁŘOVÁ, I., Pracovní listy z dramatické výchovy, Prachatice 2004
Srov. MACHKOVÁ, E., Metodika dramatické výchovy, Praha 2004
Srov. Vypracované maturitní otázky z dramatické výchovy, 2009

²¹ Střední pedagogická škola

Pro osobnostní a dramatickou výchovu jsou důležitá pravidla, která si každá skupina stanoví sama společně s vedoucím skupiny. Pravidla se určují první hodinu prvního ročníku. Podle mého názoru jsou pravidla pro dramatickou výchovu hodně důležitá. Určují hranice chování při lekcích dramatické výchovy. Mezi obzvláště důležité patří včasný příchod na hodinu, pohodlný oděv, neskákání si do řeči.

Osobnostní a dramatická výchova na SPgŠ v Prachaticích se vyučuje komplexně. Dělí se do praktické a teoretické složky, které studenti zažívají souběžně. Tyto složky se vzájemně prolínají a navazují na sebe.

Čtyřletou výuku dramatické výchovy zahajuje úvodní hodina. Pro většinu studentů je pojem dramatická výchova v tu dobu ještě neznámá. Je tedy na místě se seznámit nejen se vznikem tohoto pojmu, ale i s jeho celkovým obsahem, který budou studenti poznávat postupně. Získávání informací ovšem není pouze teoretické. Již od prvních hodin jsou informace převážně praktické. Všichni si vyzkouší, prožijí, získají nové zkušenosti. Během celého studia se spolužáci mezi sebou velice dobře poznají, zjistí o sobě mnoho informací, se kterými by se vzájemně možná ani nesvěřovali. Na začátku proběhne to nejdůležitější, seznámení. Studenti si zvolí obrat vlastního jména, jak chtějí, aby mu ostatní říkali. A v dalších seznamovacích hrách si je snaží zapamatovat. Výuka dramatické výchovy má samozřejmě svůj cíl a svou dějovou linku, kterou společně dojdou všichni k závěru. Na začátku se pedagog snaží docílit ztráty ostychu vystupování před ostatními tzv. prolomení ledů, na obecné prohloubení poznatků o dramatické výchově. Následující činností je seznámení se a prožití pojmů interpretace a improvizace. Pro snadnější prožití se začíná improvizací hromadnou či simultánní (všichni hráči dělají stejnou činnost nezávisle na sobě) a skupinovou. Při těchto improvizacích může pedagog zapojit již hru světla a stínů a doprovodit činnost hudebním podbarvením. Od tohoto způsobu se plynule přechází k improvizaci párové a nakonec i k sólové. Po osahání si improvizací začíná vedoucí se studenty prožívat samostatně dramatické lekce. Studenti dopředu stavbu lekce netuší, prožívají příběh naplno. Lekce mohla být bohatá na pomůcky, avšak k mnoha hodinám stačil i jeden předmět (kámen, igelit, papír, židle, štětec či další předměty). Pedagog naznačí začátek lekce, další dějový postup již poté určují sami hráči. Jak přínosné hodiny dramatické výchovy byly pro žáky, se vedoucí dozví z vědomostního testu a výtvarné hry Dramaturos, kdy si každý hráč nakreslí svůj ostrov, do kterého zapisují názvy týkající se dramatické výchovy. Tím získá reflexi. Na toto období navazuje pedagog

práci s loutkami a seznamováním se s divadlem. Studenti se dozví, jaké druhy loutek se v divadle používají, způsob jejich vodění. Na závěr se pokusí si svou vlastní loutku vyrobit. S tou poté ve skupinách sehraji krátkou divadelní scénku, aby svou loutku předvedli v praxi. V divadelní části si studenti osvojí základní poznatky o divadelních scénářích, které si také zkusí napsat a zrežisovat. Častými pomůckami v divadelních představeních jsou masky. Na SPgŠ se zaměřují na sádrové odlitky obličeje, které se na závěr nabarví dle potřeby tak, aby zapadaly do připraveného scénáře. Při výrobě se studenti naučí spolupracovat a párové citlivosti. Pro další rozvoj v dramatické výchově si mohou studenti zvolit dramatickou specializaci a skládat tak i maturitní zkoušku z dramatické výchovy. Proto se pedagog zaměřuje na stavbu a tvorbu lekce pro všechny věkové skupiny. Studenti si vyzkouší práci jak s dětmi předškolního věku, tak i s mladšími spolužáky této střední školy, které znají alespoň od vidění. Jedním projektem je projekt s názvem Barevné světy. Zde spolupracují studenti maturitního předmětu dramatické a výtvarné výchovy se žáky druhého ročníku základní školy pod vedením pedagoga. Zde mohou sledovat, jak postupovat při projektu. Po tomto projektu se pedagog zaměří na studenty a zadá jim úkol vytvořit a realizovat projekt celé skupiny s tím, že se bude spolupracovat se skupinou z výtvarné výchovy. Na projekt má skupina dostatek času a vše si připravuje na hodinách dramatické výchovy, kde jim může být k pomoci jejich vedoucí s cennými radami. Skupina má volnou ruku ve výběru tématu, věku dětí, místa, času, kostýmů. Po prožití a splnění tohoto úkolu se osobnostní a dramatická výchova se zaměřuje v této době především na přípravu maturitní zkoušky. Studenti obdrží seznam témat, kterých je dvacet pět a které si vypracují na základě poznámek za celé čtyři roky a z doporučené literatury. Čeká je nejen ústní maturitní zkouška, ale také praktická. V té si mají studenti postavit dramatickou lekci pro předškolní děti nebo mládež. Studenti si zkusí své lekce nejprve s hráči ze své dramatické skupiny. Získají tak zpětnou vazbu. Pro maturitní zkoušku připravují škatulku rekvizitku (šátky, knoflíky, kolíky, rukavice, klubíčko..) a zásobníky (příběhy, pohádky, básničky, říkanky..). Dále se opakují vypracované témata k maturitní zkoušce a celkově se na tuto událost připravují.²²

²² hodiny Osobnostní a dramatické výchovy, Střední pedagogická škola v Prachaticích

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Úvod

V praktické části mé bakalářské práce se budu zabývat mnou sestavenou dramatickou lekcí. Tuto dramatickou lekci zrealizuji v mateřské škole a natočím na videokameru. Vedoucí lekcí budu já a ze záznamu budu pozorovat reakci dětí na činnost a především se zaměřím na mé vedení činnosti a na mě samotnou jako budoucí učitelku. Pro praktickou část jsem si vymyslela a utvořila dvě dramatické lekce. První s názvem Kouzelný klíč a druhá Lev králem.

Před začátkem realizace dramatických činností a jejich natáčení na videokameru jsem společně s rodiči stvrdila jejich podpisem, že jim nevádí, že jejich děti budou natáčeny a záznam bude využit pouze k mé bakalářské práci. Toto stvrzení přikládám do příloh mé bakalářské práce.

3.2 Výzkumné metody

Pro svou bakalářskou práci jsem se pokusila o akční výzkum, tj. ověřování teorie v praxi a dále jsem si vybrala metodu pozorování a analyzování z nahrávek. Pomocí této metody se budu snažit získat co nejvíce informací pro výzkum.

3.2.1 Pozorování

Podle Gavory si můžeme metodu pozorování vysvětlit jako sledování lidí při určité činnosti. Z činnosti si pořídíme záznam činnosti, vytvoříme její analýzu a vyhodnocení. Pozorování obsahuje tzv. výběrový charakter. Důležité při výběru materiálu je brání ohledu na cíl výzkumu, který jsme si zadali a který bychom měli splnit. Při pozorování se využívají dva způsoby pozorování přímé pozorování nebo nepřímé pozorování. Přímé pozorování je sledování lidí při činnosti osobně. Pozorovatel by měl být umístěn v rohu, aby pracující skupinu nerušil. Nepřímé pozorování je sledování lidí při činnostech na videozáznamu, který si pořídí. Pro pozorování jsou důležitou součástí rysy jako například časový harmonogram,

systematičnost, zjišťování informací. Cílem je správné stanovení výzkumných otázek a jejich prověření.²³

3.3 3. Mateřská škola (pro výzkum)

Dramatické lekce jsem realizovala ve 3. Mateřské škole v Jindřichově Hradci. Tuto školu najdeme uprostřed sídliště Vajgar. Mateřskou školu obklopuje velká zahrada, na které jsou pískoviště a prolézačky. Tato škola je rozdělena na dvě budovy. V budovách najdeme celkem šest tříd. Každá třída je smíšeného věku dětí a vedou ji vždy dva pedagogičtí pracovníci. Třídy mají velký prostor pro hry a činnosti. Jsou velmi dobře vybavené. Ve škole je nabízeno mnoho kroužků například výtvarný, pěvecký nebo základy anglického jazyka.

.V této mateřské škole jsem byla praktikantkou po dobu šesti let. Během své praxe jsem vysledovala, že paní učitelka s dětmi jen velmi málo dramatizuje pohádky a zkouší dramatické činnosti. Paní učitelka se spíše zaměřovala na výtvarnou a hudební výchovu, ke které má velmi blízký vztah. Jednou z možností dramatické činnosti, která se ve školce vyskytuje, je dramatizace básničky.

3.4 KOUZELNÝ KLÍČ

3.4.1 Popis programu

První dramatickou lekci jsem realizovala ve 3. Mateřské škole v Jindřichově Hradci. Pro tuto lekci jsem měla 11 dětí. Všechny děti byly předškolního věku 5 – 6 let. Dramatickou lekci jsem pojmenovala Kouzelný klíč. Tento program jsem vedla já společně se svým přítelem Danielem Doležalem. Celou tuto dramatickou lekci jsem pojala jakou řízenou činnost. Program trval přibližně 45 minut. Před lekcí jsem s dětmi nic nenacvičovala ani nepřipravovala. Děti se vše dozvěděly v ten den, kdy se to odehrávalo.

Dopředu jsme si zjistili, zda děti nejsou alergické na barvy na obličeji.

²³ GAVORA, J., Úvod do pedagogického výzkumu, Brno 2000

3.4.2 Cíle programu „Kouzelný klíč“

- rozvíjet jemnou a hrubou motoriku
- rozvíjet komunikaci ve skupině
- zapojit všechny děti do programu
- rozvíjet prosociální chování
- zapojit pohyb s hudbou
- rozvíjet prožitek zážitkových situací

3.4.3 Kostýmy, pomůcky a scéna k programu „Kouzelný klíč“

Kostýmy: Vzhledem k tomu, že jsme společně s přítelem měli roli klauna, bylo důležité, aby naše kostýmy měly veselé barvy a od toho jsme vycházeli. Na celé kostýmy jsme použili široké kalhoty, barevná trička, kšandy, vysoké ponožky. Velké klobouky, které zdobily naše hlavy, jsme společně vyráběli. Stejně tak jsme společně vyráběli mašle a červené klaunské nosy. Pro dokonalý vzhled klanů jsme použili nakonec barvičky na obličej.

Děti v naší dramatické lekci vystupovaly jako malí klauníci, a proto jim nesměly chybět také kostýmy. Využili jsme proto námi vyráběné čepičky a mašle. Na místo klaunských nosů jsme dětem namalovali nosíky červenou barvou na obličej. Vše probíhalo v rámci dramatické činnosti.

Pomůcky: Pro tuto dramatickou lekci s názvem „Kouzelný klíč“ jsme využili mnoho pomůcek. Některé jsme si společnými silami vyrobili a některé si pořídili. V celé lekci jsme použili tyto pomůcky: barvy na obličej, míček, kostka, CD s písničkou Mecheche od Dagmar Patrasové, barvy na obličej, čepičky, mašle, kufřík, krabičku, papírové části klíče, velký papírový klíč.

Scéna: Protože v této škole jsou třídy prostorné, ráda jsem toho prostoru využila hlavně při pohybových aktivitách. Pro vytvoření scény a navození klaunovské atmosféry jsme využili balónky, které jsme zavěsili a zavázali na různé předměty například na nohu žirafy velké až ke stropu.

3.4.4 Pocity před vstupem před děti

Pro mě vystupování před dětmi nebylo žádnou novinkou. Byla jsem na to zvyklá z praxí, kde jsem s dětmi pracovala. Ale je pravda, že velká nervozita přišla. Věděla jsem, že celá lekce se bude natáčet na videokameru.

Můj přítel Dan měl před vstupem mezi děti smíšené pocity. Byl hodně rozklepaný a bál se, aby mi výstup nepokazil, přestože věděl, že to zvládne. Z té velké nervozity dokonce zapomněl celý scénář, i když jsme si program pečlivě připravovali. Po vstupu mezi děti celý strach z něho spadl a byl opět ve své kůži.

3.4.5 Děj Kouzelného klíče

Dramatickou lekcí s názvem Kouzelný klíč provází dva veselí klauni. Malý Pepíno (já), který přijde za dětmi jako první a řekne dětem, že si za nimi přišel hrát. Do toho vkročí druhý klaun Velký Pepíno (Dan), který se ptá dětí, kde je a co se v mateřské školce dělá. Poté se oba klauni dětem představí a děti se představí klaunům. Velký Pepíno poví dětem, za jakou záminkou za nimi přišel. Přišel z toho důvodu, protože u nás v cirkuse byl kouzelník Pokustón a zapomněl tam kufřík s věcmi. Pepíno mu chce kufřík poslat, ale adresu Pokustóna si zamkl do krabičky a nemůže najít klíč. Z kouzelné knihy společně s dětmi vyčteme, že když děti splní nějaké úkoly, získají za každý úkol pro Pepína část klíče. Z částí klíče poté složí celý klíč. Nejprve děti splní pohybové úkoly a Kimovu hru, aby se staly malými klauníky. Dostanou čepičky, mašle a klaunské nosíky. Poté děti plní úkoly pohybové, hudební, pantomimické, improvizací. Po získání všech částí klíče je spojí v jeden klíč, který nám otevře krabičku Velkého Pepína. Nakonec si klauni společně s dětmi zatancují, poděkují jim a rozloučí se s nimi.

(viz. příloha - celý scénář.)

3.4.6 Sebereflexe

1. První pocity bezprostředně po lekci

Po zavření dveří od třídy v mateřské škole jsem si společně s mým partnerem oddechla. Měla jsem na duši příjemný a uspokojující pocit. Podle mého názoru se celý program vydařil bez chybičky. Během programu jsem si žádnou chybu neuvědomovala.

Vše se povedlo, tak jak jsme si připravili a zdály se nám i děti spokojené. Nenastala žádná krizová situace, kterou bychom museli během programu rychle řešit. S tímto názorem souhlasil také můj partner, který dokonce řekl, že by si tuto dramatickou lekci s dětmi sehrál velmi rád znovu. Podle prvních pocitů bych neměnila žádnou činnost. Celý program trval přibližně 45 minut. Myslím si, že jako denní činnost pro děti, by to bylo časově příliš dlouhé. Pokud ovšem je takto dlouhý program jen málo běžný v mateřské škole, tak to jistě nevádí. Myslím si, že nikdy nezapomenu větu, kterou během lekce řekl šestiletý Daneček mému příteli. „Až vyrostu, chci být jako ty, Pepíno.“ Tato věta mě utvrdila v tom, že mého přítele, který společně se mnou vedl lekci, děti velmi zaujal.

2. Pozorování reakcí dětí

Při pozorování záznamu jsem se zaměřovala na dvě výzkumné otázky. První otázkou je, jak reagují děti při činnosti. Celý záznam jsem shlédla mnohokrát. Počet dětí vyhovoval k realizaci dramatické lekce. Velkým přínosem pro tuto dramatickou lekci bylo vystupování a spoluúčast na vedení postavení muže. Vzhledem k tomu, že muži se v mateřských školách moc nevyskytují, jsou jimi děti velmi nadšené. To jsem si ověřila i u svého přítele. Z pozorování uznávám, že slovo mého přítele platilo na děti mnohem více než mé slovo. Myslím si, že děti byly upoutány jeho chováním opravdového klauna, protože s nimi rád dělal legraci. Děti spolupracovaly bez potíží. Komunikovaly, vyzvíдалy, co bude následovat a program si užívaly. Vyzvíдалy tak moc, že se jim v jedné chvíli povedlo něco, co jsme nečekali. Dostaly se k našemu kufru a zjistily, co vše skrývá. Na tuto situaci jsme nijak příliš neupozorňovali a pokračovali jsme dál v programu. Podle mého názoru děti byly dobře motivované. Velkou zásluhu na tom měly částečné kostýmy, které získaly.

V dramatické lekci nás také velmi překvapily děti ve dvou situacích. První byla, kdy Velký Pepíno, řekl dětem, že pokud splní nějaký úkol, dostanou klaunský nos. Děti, ale reagovaly tím, že dostanou bonbón. Byly velmi překvapené, protože často za vše dostávají sladkosti. Druhá situace, která nás trochu překvapila, bylo to, že děti neznají spojení "Na mnou duši, na psí uši, na kočičí svědomí". Tuto spojení jsme znali my už jako malé děti a věřili jsme, že i děti ho budou znát. Samozřejmě občas vznikaly velké časové prostoje, kdy se děti nudily, nevěděly, co dělat a trochu zlobily. Byla

to ovšem naše chyba. V takové situaci se je snažil zaujmout můj přítel. Pokud bych tuto lekci realizovala ještě jednou, zaměřila bych se na tyto časové prostoje a lekci bych sestavila o trochu jiným způsobem, aby se tam neobjevovaly.

3. Pozorování mého výstupu, analýza chyb

Nyní bych se ráda zaměřila na druhou výzkumnou otázku. Druhá výzkumná otázka je zaměřená na moji činnost, reakci a práci s dětmi. Po skončení činnosti jsem si říkala, že jsem vše zvládla výborně. Ale už po prvním zhlédnutí záznamu jsem objevila u sebe mnoho chyb, které mi ani nedocházely při činnosti, že jsem se jich dopustila. První takovou mou velkou chybou byl můj hlas. Po celou dramatickou lekci jsem mluvila ažpříliš potichu a věty měly špatný slovosled. Ztišený hlas se často používá v mateřské škole jako zvýšení motivace, ale v této lekci se to nehodilo. Druhou důležitou chybou bylo neudržení se v roli z dvou pohledů. Z prvního pohledu jsem se začala smát ve chvíli, kdy to nebylo vhodné a stačilo k tomu jedno gesto mého přítele. Z druhého pohledu neudržení se v roli jsem chvíli vystupovala za muže a chvíli za ženu, aniž bych si to uvědomovala. Ještě než jsem předstoupila před děti, byla jsem přesvědčena, že ze mne bude Malý Pepíno a budu jednat a mluvit jako muž. Pro příští dramatickou lekci vím, že bude lepší, když zůstanu tím, čím jsem - žena a budu mluvit a jednat jako žena (Malá Pepinka).

Myslím si, že každý se mnou bude souhlasit, když řeknu, že klaun by měl být veselý, hravý, legrační a vše si by si měl užívat. Taková jsem ovšem nebyla. Ze záznamu bylo jasně poznat, že jsem se na celý program příliš soustředila a nedokázala jsem se odhodit zábrany strachu předvést se. Většinou jsem stála na místě a pozorovala mého přítele, co právě dětem sděluje. Spíše jsem stále byla za tu paní učitelku, co vede děti.

Podle mého názoru byl příběh a motivace dobře provázaná v ucelenou dramatickou lekci. Činnosti a úkoly, které děti plnily, byly přiměřené věku. Našly se ovšem činnosti, které by se daly, ještě ztížit pro tuto věkovou skupinu předškolních dětí.

4. Pohled odjinud – rozhovor s partnerem

Velmi mě překvapil kladný přístup mého partnera Dana k dětem. Dan pracuje jako prodejce nových vozů značky Mazda u velké a známé firmy SOME v Jindřichově Hradci. S dětmi tedy nepříjde do styku, a i přesto tento úkol zvládl s dokonalostí. Myslím si, že je to zajímavé, a proto jsem s ním uskutečnila rozhovor o této dramatické lekci, který bych ráda zveřejnila do své bakalářské práce.

Jak se Ti pracovalo s dětmi?

„Práce s dětmi byla pro mne velmi zajímavá a svým způsobem to byla pro mne výzva, jelikož jsem nikdy s dětmi takto nepracoval. Věnuji se úplně jiné práci, i když jsem taky v kontaktu se zákazníky, ale děti to je jiná. Na dětech bylo vidět, jak je to baví, že jsou překvapené a těšily se na každý úkol, který dostávaly. Myslím, že děti byly dost šikovné.“

Reagoval jsi na poznámky dětí?

„Samozřejmě jsem se snažil reagovat na každého, ale tato hra byla spíše kolektivní, tak jsem je bral jako kolektiv.“

Myslíš si, že děti reagovaly a spolupracovaly?

„Děti byly úžasné. Během chvíle jsem si je oblíbil. Bylo na nich vidět, jak je to baví, jak chtějí více a více úkolů. Myslím si, že byly poslušné. Malinko jsem s nimi i zazlobil učitelku, když hrála na klavír, jelikož jsem se v nich viděl, když jsem byl také malý kluk.“

Je to pro tebe dobrá zkušenost?

„Zkušenost to byla zaručeně, nikdy jsem toto neabsolvoval. A zjistil jsem u sebe, že se dokážu někdy vrátit do dětských let, hrát si a vyzkoušet si i herecké dovednosti.“

Myslíš si, že to mají pedagogové v mateřské škole těžké?

„Podle mne to nemají učitelky lehké. Vymýšlet různorodé hry, věnovat se dětem, někdy i každému individuálně, učit je nové a poučné věci, je těžké. Učitelka musí mít pevné a klidné nervy, být šikovná a zábavná, být autoritou. Obdivuji učitelky, že se dokážou naplno věnovat všem dětem.“

Chtěl bys být pedagogem v mateřské škole?

„Nechtěl bych učit v MŠ. Práce s dětmi pro mne sice byla zajímavá a dobrá zkušenost, ale tato práce by mne nenaplňovala.“

Upravil bys lekci jiným způsobem?

Neudělal bych to jinak. Byla to pro mne improvizace a myslím, že jsem jí zvládnul. Nedá se to nějak nacvičit, přece jen je to i na dětech, jak je to baví a jak si nás oblíbí. A dětem se to líbilo, to je důležité.“

Máš nějaký zážitek z lekce, který si pamatuješ?

Největší zážitek pro mne byl, když na konci představení klaunů si na mne dva kluci lehli a byli spokojení a chtěli si hrát dál. Bylo to pro mne znamením, že se jim to líbilo.“

Podle mého názoru by se měli pedagogové v mateřských školách natáčet na videokameru. Jde o to, aby se viděli a vytvořili si sebereflexi. Pomocí záznamu si člověk snadno uvědomí pozitivní i negativní věci. Po zhlédnutí si pedagog řekne například ano, to se mi povedlo a takto, to udělám i příště. Nebo si uvědomí, že to tímto způsobem není lepší a ze svých chyb se poučí, aby je příště neudělal. Při činnosti si pedagog neuvedomí mnoho věcí, protože se soustředí na činnost a děti. I já jsem díky tomuto výzkumu uvědomila své chyby, kterých se budu snažit při dalším setkání s dětmi vyvarovat.

3.5 LEV KRÁLEM

3.5.1 Popis programu

Druhou dramatickou lekci jsem realizovala také na 3. Mateřské škole v Jindřichově Hradci. Pro práci jsem měla k dispozici 25 dětí smíšeného věku. Celou dramatickou lekci natočím na videokameru a na záznamu budu sledovat pouze práci předškolních dětí. Dramatickou lekci jsem pojmenovala Lev králem a vedla jsem ji já. Dramatickou lekci jsem vedla jako řízenou činnost. Činnost trvala cca 25 minut.

3.5.2 Cíle programu „Lev králem“

- rozvíjet komunikaci ve skupině
- prožít s dětmi zvířecí příběh
- rozvíjet fantazii a myšlení dětí
- procvičovat rytmus
- zapojit do činnosti všechny děti
- navodit dětem příjemnou atmosféru pomocí hereckých čepiček zvířátek

3.5.3 Kostýmy, pomůcky a scéna k programu „Lev králem“

Kostýmy: Pro tuto dramatickou lekci jsem pro sebe nezvolila žádný kostým. Pouze děti získaly během činnosti čepičky zvířátek, aby se lépe dostaly do role.

Pomůcky: Pomůcky na tuto lekci jsem příliš nevyužívala. Využila jsem pouze čepičky zvířátek z divadélka.

Scéna: Protože jsem tuto dramatickou lekci považovala trochu za řízenou činnost, tak jsem scénu neupravovala. Jen jsem využila velkého prostoru třídy.

3.5.4 Pocity před vstupem před děti

Na tuto dramatickou lekci jsem se dlouho připravovala. Věděla jsem každý krok, který přijde a postup celého příběhu. Nervozita se mi samozřejmě nevyhnula. Bála jsem se, abych si svoji lekci nezkazila. Opět mě jsem velmi znervóznila kvůli natáčení.

3.5.5 Děj programu Lev králem

"Bylo, nebylo, v daleké zemi v království žila zvířátka. Žil tam lev, tygr, opice, žába, velbloud, ježek, slon, krokodýl a mnoho dalších zvířátek. Jednoho dne byl lev zvolen za krále království a byl na sebe velmi hrdý. Začal zvířátkům dávat rozkazy."

(děti dostanou čepičky zvířátek, aby se lépe vžily do role a zvolí se jeden lev)

- **hra Lev řekl** - volně po prostoru, lev stojí před zvířátky, dává jim úkoly například lev řekl: „sedněte si“ a zvířátka si musí sednout, pokud zvířátka uslyší jen sednout neudělají to

Zvířátkům se kralování lva nelíbilo, i přestože to byl jejich kamarád."

- **diskuze** - Jaký byl lev?"

Protože bylo krásné počasí, zvířátka se rozhodla, že vyjedou na výlet."

- **diskuze** - Kam si myslíte, že mohla jet zvířátka na výlet?"

Čím mohla na výlet zvířátka jet?"

Zvířátka se tedy rozhodla, kam pojedou. Vzpomněla si na svého kamaráda lva, i přestože se k nim choval ošklivě a nadřazeně. Rozhodla se, že ho vezmou na výlet sebou, pokud bude chtít."

- **alej** - zvířátka utvoří dvojice a stoupnou si proti sobě tak, aby vytvořila dlouhou bránu (uličku), tou prochází pomalu lev a zvířátka mají možnost něco říci lvovi a pozvat ho na výlet.

Lev byl neoblomný a nechtěl se zvířátka odjet. On měl totiž velkou moc a zvířátka ne. Proto zvířátka odjela sama na výlet."

- **narativní pantomima** - pohyb po prostoru, děti převádí, čím by zvířátka mohla jet na výlet, v nápadech dopravních prostředků se děti střídají a vše předvádí děti jednu věc společně, ale každý sám za sebe

Zvířátka si výlet přímo užívala. Dala si velkou svačinu, užívala si přírodu. Pomalu se schylovalo k večeru a zvířátka se vracela domů. Mezitím se lev rozhodl, že si udělá procházku. Pomalu se procházel, když najednou spadl do veliké jámy. Lev moc plakal a v tu chvíli si vzpomněl na své kamarády zvířátka a volal na ně."

- **hra na tělo** - lvíček volá na zvířátka, aréna, společně vymýšlíme, jak můžeme volat na zvířátka a do rytmu tleskáme (také na stehna)

Když konečně zvířátka uslyšela volat lva o pomoc, doběhla za ním a vytáhla ho z velké jámy. Všechna byla ráda, že byl lev v pořádku."

- **diskuze** - Co by měl teď lev udělat?"

Lev opravdu zvířátkům poděkoval a uspořádal pro ně velkou hostinu. Všude bylo mnoho jídla a pití. Lev se ke zvířátkům začal chovat jen jako dobrý kamarád a už jim nikdy nerozkazoval."

3.5.6 Sebereflexe

1. První pocity bezprostředně po lekci

Mé první pocity po skončení dramatické lekce s názvem Lev králem byly velmi dobré a uspokojivé. Snažila jsem se, aby celý program děti zaujal. Podle mého prvního dojmu děti se mnou dobře spolupracovaly a já jsem se jim snažila důkladně věnovat.

2. Pozorování reakcí dětí

Nejprve bych se chtěla při pozorování záznamu zaměřit na první výzkumnou otázku. První otázka se zaměřuje na reakce dětí při činnosti. Bohužel mi nevyhovoval počet dětí. Ten den byla v mateřské škole v této třídě pouze jedna paní učitelka. Ta mi natáčela lekci, a proto jsem musela spolupracovat s dvaceti pěti dětmi. Pokud bych si vzala pouze předškolní děti, mladší děti by u stolečků samy nevydržely. Při pozorování záznamu jsem se tedy zaměřila pouze na předškolní děti. Celý záznam jsem shlédla mnohokrát.

Děti byly po celou dobu lekce klidné, což mě velmi překvapilo při takovém velkém počtu dětí. Děti velmi dobře komunikovaly a spolupracovaly především při diskuzi v kruhu. Jako zajímavost mi přišlo z pozorování záznamu, že děti při metodě s názvem alej opakovaly pouze to, co slyšely před sebou od kamaráda. Jen málokteré z dětí vymyslelo nějakou novou větu.

Podle mého názoru pro ně byly velkou motivací divadelní čepičky zvířátek. Každé z dětí bylo netrpělivé při rozdávání zvířecích čepiček. Každé z nich jistě přemýšlelo, co dostane za zvířátko. Toto napětí přispělo také k silné motivaci. Velmi mě překvapilo, že děti přijaly své role zvířátek opravdu velmi vážně. Na zavolání slova „dětí“ nereagovaly. Jejich pozornost byla upoutána pouze na zvolání zvířátka.

Na některých dětech bylo vidět, že rodiče si s nimi doma hodně povídají a věnují se jim. Přišla jsem na to pomocí bohatých odpovědí dětí při diskuzích.

3. Pozorování mého výstupu, analýza chyb

Při pozorování jsem se zaměřila také na druhou výzkumnou otázku. Druhá výzkumná otázka je zaměřená na moji činnost, reakci a práci s dětmi. Ze záznamu dramatické lekce je dobře znatelné, že se snažím dětem věnovat dostatečně. Mám zájem o jejich poznámky a snažím se na ně reagovat. Ovšem vždy se to nepovede. To poznáme i ze záznamu při použití metody nazývané alej. Terezka jako lev obcházela kruh. Zvířátka měla lvovi vyjádřit lítost, že s nimi nechce jet na výlet. Já jsem se k dětem přidala, aby věděly, jakým způsobem se ptát. Řekla jsem větu: „Lvíčku a nechceš jet s námi na výlet?“ Terezka jako lev odpověděla, že ano. Na tuto situaci jsem nijak nezareagovala. Myslím si, že chyběla moje reakce proto, že jsem se na tuto variantu nepřipravila. Snažila jsem se tedy, aby odpověď Terezky splynula s pokračováním programu a děti si jí nevšimly.

V záznamu probíhají časové prostoje, které podle mého názoru vznikaly vysokým počtem dětí při lekci. Objevují se například při rozdávání zvířecích čepiček, při zavazování čepiček, při hře Lvíček řekl.

Metody v dramatické výchově byly přiměřené věku dětí. Pokud bych tuto lekci realizovala znovu, jednu metodu bych se pokusila utvořit jiným způsobem. Jde metodu nazývanou alej. Jedná se o metodu, která je tvořena tak zvanou uličkou, kde jeden prochází a ostatní mu sdělují svůj názor a emoce. Tuto metodu jsem během programu změnila a improvizovala. Děti netvořily uličku, nýbrž kruh.

Opět jsem se také v této lekci zaměřila na svůj hlas. Podle mého názoru nepracuji s hlasem takovým způsobem, který je správný. Mluvila jsem tiše, a pokud jsem chtěla, aby děti zpozorněly, hodně jsem křičela. To si myslím, že není dobré. Právě naopak si děti paní učitelka zklidní tím, že mluví potichu a děti musí ztlumit své hlasy, aby ji slyšely.

Pomocí záznamu jsem na své práci objevila mnoho chyb, které musím ještě při práci s dětmi odstranit. Rozhodně si myslím, že pedagogové v mateřské škole by si čas od času měly také pořizovat takové záznamy. Pomocí záznamů zjistí, jaké dělají chyby, protože při činnosti si je neuvědomí.

4 ZÁVĚR

Má praktická část se zaměřovala na dramatické lekce a jejich realizaci s dětmi. Předmětem zkoumání bakalářské práce, bylo zjistit, reakce dětí při činnostech a moji reakci na děti, moji práci a zda objevím nějaké chyby při mém vedení. Pro výzkum jsem využila metodu pozorování ze záznamu, který jsem pořídila v mateřské škole s předškolními dětmi.

4.1 Obecné zjištění

Pomocí metody pozorování ze záznamu jsem zjistila:

- Metoda pozorování ze záznamu se mi velmi osvědčila. Doporučila bych ji všem pedagogům. Pomocí záznamu pedagog zjistí, jaké dělá při práci s dětmi chyby nebo, co se mu naopak povedlo. Podle mého názoru je důležité, aby pedagog uměl sám zhodnotit svoji práci a být k sobě upřímný, aby byl schopen sebereflexe. Důležité je poučení se z vlastních chyb.
- Podle mého názoru by mělo být důležitou kompetencí učitele rozvíjení hlasových dovedností. Dokazuje to i záznam dramatických lekcí v mé praktické části. Na Střední pedagogické škole v Prachaticích jsem absolvovala hodiny práce s hlasem. I přesto jsem našla ve videozáznamu u sebe mnoho chyb z hlediska mluvy.
- Ze záznamu jsem zjistila, že děti nejsou na dramatickou výchovu v mateřské škole příliš zvyklé. Soudím tak z reakcí dětí, z rozhovoru s paní učitelkou. Podle mého názoru by bylo dobré, kdyby pedagogové častěji navštěvovali dramatické semináře. Dramatická výchova není vhodná jen pro děti, ale také napomáhá dalšímu rozvoji a vzdělávání pedagogů.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BEČVÁŘOVÁ, I., *Pracovní listy z dramatické výchovy*, Prachatice: SVIS MŠMT, 2004.
- GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.
- MACHKOVÁ, E., *Metodika dramatické výchovy*. 10. vyd. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 2005. ISBN 80-901660-6-7.
- MACHKOVÁ, E., *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: Ipos, 1998. ISBN 8070681039.
- VACKOVÁ, Andrea. *Hudebně dramatická výchova v mateřské škole*. České Budějovice, 2011. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita.
- VALENTA, J., *Metody a techniky dramatické výchovy*. Praha: 1998, Střm. ISBN 8086106020.

Internetové zdroje:

- DbČAD - Databáze českého amatérského divadla (amatérské divadlo v ČR) [online]. [2010] [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.amaterskedivadlo.cz/>
- Doc. Eva Machková - DAMU. Divadelní fakulta akademie múzických umění — DAMU [online]. ©2007-2012, 27. ledna 2010 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.damu.cz/katedry-a-kabinety/katedra-vychovne-dramatiky/pedagogove/doc-eva-machkova>.
- Doc. PhDr. Josef Valenta, CSc. — DAMU. Divadelní fakulta akademie múzických umění — DAMU [online]. ©2007-2012, 27. ledna 2010 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <http://www.damu.cz/katedry-a-kabinety/katedra-vychovne-dramatiky/pedagogove/doc-phdr-josef-valenta-csc>.

Jiné zdroje:

- Vypracované maturitní otázky z hodin dramatické výchovy na Střední pedagogické škole v Prachaticích.

6 PŘÍLOHY

PŘÍLOHA Č. 1: **Scénář „Kouzelný klíč“**

PŘÍLOHA Č. 2: **Dramatické lekce**

Příloha č. 1: Scénář „Kouzelný klíč“

Malý Pepíno: (vchází do třídy a jde uvázat balonek) „Dobrý den děti, jsem tu správně v mateřské školce? Já jsem si s vámi přišel hrát. Máte radost?“

Děti : „Ano jsi ve školce.“

Velký Pepíno: (vchází ze dveří a rozhlíží se) „Kde to jsem? A co se tu dělá?“

Děti : „V mateřské školce a hrajeme si.“

Malý Pepíno: „Já si myslím, že bychom se měli dětem představit. Já jsem Malý Pepíno a tohle je Velký Pepíno.“

Velký Pepíno: (přivítá se s dětmi a podá jim ruku)

Malý Pepíno: „Proč jsi sem přišel?“

Velký Pepíno: „Já bych potřeboval od dětí pomoci. U nás v cirkuse byl kouzelník Pokustón a zapomněl si tam kufřík. Adresu na něj jsem si dal do téhle krabičky, ale nemám od ní klíč.“

Malý Pepíno: „Podívám se do kouzelné knihy, co s tím uděláme. Kouzelná kniha píše, že pokud děti splní úkoly, tak za každý dostanou část klíče. Nakonec z něho složí velký klíč. Podmínkou je, že z dětí musí být malí klauni. Pomůžete nám děti?“

Děti: „Ano.“

Velký Pepíno: (připravuje kruhy) „Tak děti první úkol. Ukážete nám, jak umíte proskakovat kruhy. Komu se to povede, půjde za Malým Pepínem a ten mu namaluje červený nosík.“

(děti plní úkol)

Malý Pepíno: (připravuje lano) „A přejdeme k druhému úkolu. Přejdete lano z jedné strany na druhou a komu se to povede, ten dostane od velkého Pepína mašličkuna krk.“

(děti plní druhý úkol)

Velký Pepíno: „*A třetí úkol. Tady máme kouzelný šátek. Do toho každý z vás sáhne a řekne nám, co to má v ruce bez koukání. A kdo uhádne dostane čepičku.*“

(děti plní třetí úkol)

Malý Pepíno: „*Protože jste děti šikovné a tohle jste zvládly, tak si zasloužíte první část klíče. Ted' mě tak napadlo Pepíno, nepodíváme se co má pan Pokustón v tom kufříku? Já jsem zvědavá, co vy děti taky jste zvědavé?*“

Velký Pepíno: „*Tak dobře podíváme se tam, ale děti nikomu ani mu. Slibte mi to. Na mou duši, na psí uši na kočičí svědomí.*“ (podívá se do kufříku)

Děti : „*Na mou duši, na psí uši, na kočičí svědomí.*“

Malý Pepíno: „*Jéé to je míček. Ten my dva moc dobře známe. Tak ted' se z dětí stali pořádní klauni a můžeme pokračovat. Jenomže to není jen tak být klaunem. Takový klaun musí umět. Co asi děti musí takový klaun umět? Správně hrát si s míčky.*“

Velký Pepíno: „*No tak to bychom mohli dát dětem tedy našim klaunům úkol. Každý dostane míček a bude si s ním hrát a žonglovat podle tebe a mě souhlasíš Pepíno?*“

(děti žonglují s míčky)

Malý Pepíno: „*Výborně, řekla bych, že děti jsou velmi šikovné a zaslouží si druhou část klíče. Co kdybychom se podívali do kufříku dále? Trošku nakoukneme, co tam máme dál. Já se podívám. Pepíno podívej, to je nějaké kolečko, nevíš, co to je?*“

Velký Pepíno: „*No to je přeci CD, ty neznáš CD? Každý chytrý klaun zná Cd.*“

Malý Pepíno: (je smutný) „*já jsem hloupý klaun.*“

Velký Pepíno: (ho utěšuje) „*Ale nejsi hloupý klaun. Víš co? Já mám nápad.*

Pustíme dětem tedy klaunům písničku, protože tam určitě nějaká pěkná bude a děti budou muset tancovat podle nás. Umět legračně tancovat, je pro klauny taky důležitá myslím, že to pro děti bude těžký úkol. Děti zvládnete to?“

Malý Pepíno: „*Za svoji šikovnost děti dostanou další část klíče. A Pepíno, já bych*

se taky podíval do kufříku, můžu vid'? Já jsem něco našla. Koukněte se. Znáte to děti?“

Velký Pepíno: *„Já mám vymyšlený další úkol. Klaun musí umět hrát i na hudební nástroj a my si to také společně vyzkoušíme, a když budete šikovní, tak můžete získat další část klíče. My vám rozdáme nástroje, zahrajeme si veselou písničku, zkusíme do ní hrát na nástroje.“*

(rozdání nástrojů, vyzkoušení nástrojů do písničky) – děti dostanou další část klíče.

Malý Pepíno: *„A já se podívám, co tu máme dalšího v kufříku. Kostka. Jupíi. Tak na to bych měl také úkol vymyšlený. My klauni si rádi za sebe děláme legraci. Tak si zahrajeme na zvířátka a použijeme ke hře tuto kostku. Já hodím kostkou a podle toho, jaké číslo spadne, vymyslíme tolik zvířat a vyzkoušíme si jejich chůzi a hlas pomocí našeho těla. Pokud se vám to povede, tak můžete získat další část klíče.“*

Velký Pepíno: *„Myslím, že už nám chybí poslední část klíče. No tak se podíváme do kufříku. To nééé. „Tady v tom kufříku pana kouzelníka Pokustóna už nic není. Žádná věc, která by nám pomohla ke splnění úkolu.“*

Malý Pepíno: *„No to je nadělení. Co budeme dělat? Děti poradíte nám? Vy přece tu poslední část klíče potřebujete.“*

Velký Pepíno: *„A já mám nápad. Tak si s dětmi zahrajeme hru. Děti jsou přeci klauni a ty musí umět rozeznat barvy, zvířátka, věci. Tak si děti vyzkoušíme, a když to zvládnou, dostanou poslední část klíče. Tak pojďme na to. Pustíme vám písničku, vy klauni budete tancovat. Když písničku vypneme a řekneme například Klaun má rád červenou barvu, tak ji musíte najít a chytit se.“*

Malý Pepíno: *„Tak a zasloužíte si i poslední část klíče.“*

(složení klíče, odemčení truhličky)

Velký Pepíno: *„Já vám moc děti děkuji, že jste mi pomohli, dostat se do truhličky. Jste hodné a šikovné. Myslím, že bychom si mohli ještě společně naposled zatancovat.“*

(rozloučení s dětmi)

Příloha č. 2: Dramatické lekce

- Viz DVD – Kouzelný klíč a Lev králem